

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Кваліфікаційна робота
бакалавра

з теми: **«ОСНОВНІ ІСТОРИЧНІ ВІХИ СТАНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ НА ПОДІЛЛІ»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти,
GRS1-B20 групи
спеціальності: 241 Готельно-ресторанна
справа

за ОПП «Готельно-ресторанна справа»
денної форми навчання

Анна ХІМНЮК

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи
Богдана ОПРЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТА ФОРМУВАННЯ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ.....	6
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	15
РОЗДІЛ 3. СФЕРА ГОСТИННОСТІ ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ.....	25
РОЗДІЛ 4. ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ НА ПОДІЛЛІ У 90-ТІ РР. ХХ СТ. – ПЕРШІ ДЕСЯТИЛІТТЯ ХХІ СТ.....	37
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Гостинність є важливим елементом культурних традицій українського народу і водночас невід'ємною складовою туристичної індустрії. Розвиток сфери гостинності на сучасному етапі розвитку може базуватися лише на основі вивчення досвіду, збереження традицій та уникнення помилок попередніх історичних етапів. Україна загалом, і Поділля зокрема, мають насичену, повчальну історію розвитку сфери гостинності, що й зумовлює актуальність вивчення теми.

На користь актуальності теми свідчить ряд чинників.

По-перше, Поділля є регіоном з багатою історією та культурою, яка привертає увагу як місцевих жителів, так і туристів з усього світу. Значний культурний потенціал регіону, який включає старовинні фортеці, релігійні споруди різних конфесій, та природні пам'ятки, робить його привабливим для відвідування.

По-друге, через своє географічне розташування та історичні обставини, Поділля було свідком різних культурних та політичних впливів. Таке різноманіття може позитивно позначитись на сфері гостинності, розвиваючи унікальні форми та традиції прийому гостей.

По-третє, у зв'язку з сучасними тенденціями в туризмі, дослідження історії гостинності на Поділлі може допомогти в розумінні розвитку цієї галузі і надати важливі вказівки для подальшого вдосконалення і просування туристичного потенціалу регіону.

Отже, враховуючи багатство історії та культури Поділля, а також його потенціал у розвитку туризму, дослідження історії гостинності у цьому регіоні має велике значення як у науковому, так і в практичному сенсі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота бакалавра виконана у контексті тематики, яку розробляє кафедра туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Мета роботи – дослідити основні історичні етапи становлення та розвитку сфери гостинності на Поділлі.

Для досягнення мети потрібно розв’язати такі **завдання**:

- визначити зміст та охарактеризувати процес формування сфери гостинності на Поділлі;
- з’ясувати специфіку розвитку сфери гостинності в другій половині XIX – на початку XX ст.;
- виявити особливості сфери гостинності на Поділлі за радянської доби;
- охарактеризувати розвиток індустрії гостинності на Поділлі у 90-ті рр. XX ст. – перші десятиліття XXI ст.

Об’єктом дослідження є сфера гостинності в усіх її проявах.

Предметом дослідження є історичні етапи розвитку сфери гостинності на Поділлі.

Методи та методологія дослідження. Методологічною основою роботи стали загальнонаукові принципи багатофакторності, неупередженості, синтезу та аналізу. Зокрема, метод аналізу було використано у процесі виявлення окремих складових, потрібних для формування тексту роботи, метод синтезу дав змогу об’єднати та згрупувати окремі факти у єдину, логічно побудовану систему відповідно до сформульованих завдань та визначеної мети роботи. Описовий метод було використано для викладу матеріалу у процесі написання тексту логічній послідовності. Хронологічний метод задіяно під час дослідження та відображення історичних етапів розвитку сфери гостинності у Подільському регіоні від давніх часів до сьогоденних днів.

Елементи наукової новизни роботи полягають у дослідженні теми, яка ще недостатньо вивчена. Зокрема було охарактеризовано специфіку розвитку сфери гостинності у часи колоніального поневолення краю, часи панування радянської влади та в часи відродження незалежності України. Також було з’ясовано позитивні та негативні чинники, котрі впливали на

розвиток гостинності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що їх можна використати у розробці стратегії розвитку індустрії гостинності у Подільському регіоні та загалом в Україні. Реалізація позитивного досвіду минулого може бути використана і сьогодні для збільшення потоку туристів та підвищення рентабельності підприємств туристичної галузі. Також результати роботи можна використати у навчальній діяльності при викладанні відповідних освітніх компонентів на спеціальності туризм та готельно-ресторанна справа, у процесі написання наукових статей, курсових робіт.

Апробація результатів дослідження здійсненна шляхом обговорення її основних положень на попередньому захисті на кафедрі туризму та готельно-ресторанної справи, а також через оприлюднення її окремих положень на студентській науковій конференції навесні 2024 р.

Публікації. Окремі тези та напрацювання кваліфікаційної роботи були сформульовані у статті «Основні етапи історичного розвитку індустрії гостинності», поданій до друку за матеріалами зазначеної конференції.

Структура роботи визначена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 54 сторінках. Загальний обсяг роботи – 61 сторінок. Список використаних джерел налічує 50 позицій.

ВИСНОВКИ

У результаті розв'язання поставлених у роботі завдань вдалось досягти таких висновків.

У першому розділі з'ясовано зміст та формування сфери гостинності як важливої складової сучасного економічного середовища. Зосередившись на ключових аспектах цієї сфери, ми проаналізували її структуру, основні складові елементи та особливості функціонування. Передусім, вивчення змісту сфери гостинності дозволило нам змогу докладно розібратися у різноманітних сегментах цього бізнесу, таких як готельне господарство, ресторанний бізнес, туризм та інші пов'язані галузі.

Крім того, аналіз формування сфери гостинності дозволив з'ясувати основні чинники, які впливають на її розвиток та динаміку. Ми дослідили історичні передумови розвитку готельного бізнесу та ресторанної справи, роль туризму у формуванні сфери гостинності, а також сучасні тенденції та виклики, з якими стикається цей бізнес.

Загалом, аналіз змісту та формування сфери гостинності надав нам глибокого розуміння структури цього сектора економіки та його важливості для соціально-економічного розвитку країни.

У другому розділі дипломної роботи було досліджено розвиток сфери гостинності на Поділлі з другої половини XIX – початку XX ст. Наше дослідження показало, як змінювалась і розвивалась сфера гостинності в різні історичні періоди, відобразивши основні тенденції та ключові події.

В процесі вивчення даного періоду, починаючи з доби Нового часу та далі до початку XX ст., ми простежили виникнення нових форматів готелів і ресторанів, відповідно до потреб суспільства. На основі аналізу даних ми припускаємо, що сфера гостинності на Поділлі відігравала важливу роль у соціокультурному та економічному житті регіону протягом вказаного історичного періоду. Розвиток цієї сфери сприяв не лише збагаченню культурного досвіду, а й стимулював економічний розвиток, створюючи нові

робочі місця та сприяючи залученню туристів із різних регіонів та країн. Зміни у торговельних маршрутах, політичні конфлікти та соціокультурні трансформації відбилися на структурі та функціонуванні індустрії гостинності в регіоні.

У третьому розділі було проаналізовано розвиток сфери гостинності на Поділлі протягом радянської доби, охоплюючи період з 1920-х до 1990-х років. Наше дослідження дозволило з'ясувати основні тенденції та етапи розвитку цієї галузі в умовах радянського соціалістичного устрою.

Протягом радянської доби на Поділлі спостерігався інтенсивний розвиток готельно-ресторанного бізнесу, що було обумовлено соціально-економічною політикою держави. У цей період було засновано значну кількість готелів, ресторанів, кафе та закладів громадського харчування, спрямованих на задоволення потреб населення та туристів. Радянська епоха мала свої особливості, які впливали на сферу гостинності. Це було пов'язано зі специфікою планування економіки, державним контролем та обмеженнями у підприємницькій діяльності. Усі заклади гостинності підпорядковувалися державним структурам і мали обмежені можливості в управлінні та розвитку.

У четвертому розділі було досліджено розвиток індустрії гостинності на Поділлі в період переходу від 90-х років ХХ ст. до перших десятиліть ХХІ ст. Цей період в українській історії був вирішальним для формування індустрії гостинності в умовах ринкової економіки та трансформації суспільства.

Протягом 90-х років ХХ ст. сфера гостинності на Поділлі стикалася зі складними викликами, пов'язаними з переходом до нової економічної системи та розширенням міжнародних зв'язків. Бізнес в галузі гостинності почав активно адаптуватися до нових умов, залучаючи інвестиції, впроваджуючи сучасні стандарти обслуговування та підвищуючи конкурентоспроможність.

У перші десятиліття ХХІ ст. індустрія гостинності продовжує змінюватися, стикаючись з новими викликами, такими як впровадження

сучасних технологій, зміни в попиті та уподобаннях споживачів, а також зміни в законодавстві та регулюванні сфери гостинності.

Останні десятиліття стали періодом інтенсивного розвитку готельно-ресторанного бізнесу на Поділлі, який сприяв підвищенню якості обслуговування та розширенню туристичного потенціалу регіону. Однак, пандемія та повномасштабне вторгнення Російської федерації завдали сильних збитків сфері обслуговування. Важливим фактором виживання та функціонування нашого регіону є те, що ми знаходимось за сотні кілометрів від лінії фронту. Тому, не дивлячись на нашу складну повсякденність заклади гостинності на Поділлі продовжують працювати, більше того з'являються нові. Бізнес опанував першу реакцію паніки і наразі працює, тому, що кожен розуміє, що бізнес це податки, це робочі місця, це стабільність та впевненість у завтрашньому дні.

Загалом проаналізувавши усі історичні віхи індустрії гостинності на Поділлі варто зазначити, що дана галузь економіки має великі перспективи та усі необхідні ресурси для розвитку. Третій рік триває війна на території нашої країни за незалежність, за можливість жити та розмовляти своєю мовою і кожен українець вірить, що ми переможемо і станемо туристичною Меккою для туристів з усього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 найкращих готелів – Хмельницький. URL: <https://www.booking.com/reviews/ua/city/khmelnyskyu.uk.html> (дата звернення 23.02.2024).
2. 7 особливостей радянських готелів, які дивують сучасних туристів. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/travel/journal/7-osoblivostej-radyanskih-goteliv-yaki-b-spantelichili-suchasnih-turistiv.htm> (дата звернення 19.01.2024).
3. Андренко І. Б., Шестірко А. А. Особливості функціонування готельних ланцюгів в Україні. Економіка та суспільство. 2022. №40. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/OSOBLIVOSTI_FUNKCIONUVANNA_GOTELNIH_LANCUGIV_V_UKR.pdf (дата звернення 17.03.2024).
4. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: Альтерпрес, 2001. 234 с.
5. Бойко М. Г., Гопкало Л. М. Організація готельного господарства. URL: <https://tourism-book.com/pbooks/book-58/ua/chapter-2121/> (дата звернення 18.01.2024).
6. Варипаєв О. М. Готельний та ресторанний бізнес як складова індустрії гостинності. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 2. С. 614-621.
7. Гарбар Г. А. Індустрія гостинності та її місце і роль в українському просторі туризму. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 77. С. 190-194.
8. Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 528 с.
9. Даниленко-Кульчицька В. А. Вплив війни на готельно-ресторанний бізнес України. Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі. 2022. №6. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/1190-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%>

- [D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1229-2-10-20230503.pdf](#) (дата звернення 11.02.2024).
10. Данько Н. І. Управління якістю готельних підприємств в Україні. Проблеми економіки. 2011. №1. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/danko.htm (дата звернення 13.01.2024).
 11. Євдокименко В. К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування, механізм реалізації). Чернівці: Прут, 1996. 288 с.
 12. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 298 с.
 13. Кифяк В., Кифяк О. Розвиток туризму та його вплив на економічну ситуацію регіону. *Регіон. економіка*. 2001. № 2. С. 167-171.
 14. Кінаш О. Вплив професійної культури персоналу на діяльність підприємств індустрії гостинності. URL: https://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Psihologia/46677.doc.htm (дата звернення 12.02.2024).
 15. Корж Н. В. Готельна справа. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26667.pdf> (дата звернення 16.02.2024).
 16. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями: підручник. Вінниця: ТД Едельвейс і К, 2017. 322 с.
 17. Кращий вибір готелів в Ізяславі. URL: https://www.tripadvisor.ru/SmartDeals-g10061346-Izyaslav_Khmelnyskyi_Oblast-Hotel-Deals.html (дата звернення 22.01.2024).
 18. Кращі готелі Меджибожа 2024. URL: https://www.tripadvisor.ru/Hotels-g2550494-Medzhybizh_Khmelnyskyi_Oblast-Hotels.html (дата звернення 16.03.2024).
 19. Кузнецова Н. М. Основи економіки готельного та ресторанного господарства: навч. посібник, Київ, 1997. 238 с.

20. Кузьо Н. Є., Косар Н. С. Концепція маркетингу у діяльності готелів у сучасних умовах. Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kuzjo.htm (дата звернення 22.03.2024).
21. Курочкін О. З історії формування інституту гостинності. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2015. № 2. С. 14-18.
22. Лупашко А. Заощаджуємо та примножуємо. Як власникам бізнесу змусити гроші працювати в умовах війни. URL: <https://delo.ua/realty/zaoshhadzujemo-ta-primnozujemo-yak-vlasnikam-biznesu-zmusiti-grosi-pracyuvati-v-umovax-viini-404867> (дата звернення 04.01.2024).
23. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Київ: «Центр учбової літератури», 2010. 472 с.
24. Мережа готелів в Україні в 2012 році збільшилась на 11 %. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=4fb6e1fe-e73a-4f1e-9d66-7baaba876e00&title=MerezhaGotelivVUkrainiV2012-RotsiZbilshilasNa11-> (дата звернення 17.01.2024).
25. Опря Б. О. Сучасні тенденції індустрії гостинності в туризмі. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Економічні науки. 2016. Вип. 11. С. 316-321.
26. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство. URL: https://tourlib.net/books_ukr/pankova33.htm (дата звернення 26.01.2024).
27. Пошук готелів у Вінниці. URL: <https://www.booking.com/city/ua/vinnytsya.uk.html> (дата звернення 16.01.2024).
28. Прима В. В. Традиції гостинності в структурі національного характеру і побуту українців. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 76. С. 9-12.
29. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва. URL: https://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo91.htm (дата звернення 12.03.2024).

- 30.Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту. URL:
https://tourlib.net/books_ukr/roglev01-3.htm (дата звернення 11.01.2024).
- 31.Розметова О. Г., Мостенська Т. Л., Влодарчик Т. В. Організація готельного господарства. Кам'янець-Подільський: «Абетка» - ФОП Сисин О. В., 2014. 432 с.
- 32.Русавська В. А. Антропологічний вимір гостинності. *Культура України*. 2013. Вип. 44. С. 196-203.
- 33.Русавська В. А. Гостинність в українській традиційній культурі. Київ: Ліра-К, 2015. 280 с.
- 34.Русавська В. А. Гостинність у контексті соціально-культурних трансформацій ХІХ ст. *Культура України*. 2014. Вип. 45. С. 98-107.
- 35.Русавська В. А. Народна побутова культура ХІХ ст як основа гостинності українців. *Питання культурології*. 2013. Вип. 29. С. 116-124.
- 36.Русавська В. А. Традиції та інновації в гостинності ХІХ ст. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 81. С. 15-21.
- 37.«Савой» та ще 11 готелів: де селилися туристи у Вінниці 100 років тому. URL: <https://vn.20minut.ua/Nashe-mynule/savoy-ta-sche-11-goteliv-de-selilisya-turisti-u-vinnitsi-100-rokiv-tom-10787960.html> (дата звернення 16.01.2024).
- 38.Старі готелі Тернополя – життя з ресторанами та живою музикою. URL: <https://te.20minut.ua/Podorozhi/stari-goteli-ternopolya---zhittya-z-restoranami-i-zhivoyu-muzikoju-10191147.html> (дата звернення 17.03.2024).
- 39.Тарасюк І. Народнорелігійні основи традиції української гостинності: на матеріалі паремій. *Народознавчі зошити*. 2010. № 5-6. С. 543-554.
- 40.Туристи СРСР: як ними ставали? URL:
<https://4sport.ua/articles?id=22659> (дата звернення 22.01.2024).
- 41.Турчиняк М., Примак А. Вплив Пандемії COVID 19 на готельно-ресторанну індустрію України. *Економіка та суспільство*. 2023. №47.

- URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/2114-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2037-1-10-20230217.pdf> (дата звернення 18.01.2024).
42. Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю. Історія туризму. URL: https://tourlib.net/books_history/usty (дата звернення 12.01.2024).
43. Федорченко В. К. Уніфіковані технології готельних послуг. Київ: Вища Школа, 2001. 236 с.
44. Філіпов З. І. Туризм часів СРСР. URL: https://tourlib.net/books_ukr/filipov2-3.htm (дата звернення 17.03.2024).
45. Шепелева С. В. Організація готельного господарства. URL: <https://studfile.net/preview/5436979/> (дата звернення 12.01.2024).
46. Що залишили по собі турки в Кам'янці-Подільському: перші кав'ярні в Україні. URL: https://ye.ua/podorozhi/51600_Scho_zalishili_po_sobi_turki_v_Kam_yanci_Podilskomu_pershi_kav_yarni_v_Ukrayini.html (дата звернення 23.01.2024).
47. Що таке корчма? URL: <https://xn----8sbptrz0c.xn--j1amh/%D0%BA/%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%BC%D0%B0.html> (дата звернення 26.02.2024).
48. Щоб проводити час із дівчатами легкої поведінки: якими були старі готелі в Хмельницькому. URL: <https://vsim.ua/Retro/schob-provoditi-chas-iz-divchatami-legkoji-povedinki-yakimi-buli-stari-10940587.html> (дата звернення 06.01.2024).
49. А HOTEL.Com. URL: <https://www.a-hotel.com/uk/ukraine/97737-polonne/> (дата звернення 13.01.2024).
50. Booking.Com. URL: <https://www.booking.com/searchresults.uk.html?aid> (дата звернення 25.01.2024).